

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความคิดอย่างมีเหตุผล มีลักษณะเป็นภาษา
อย่างหนึ่ง ที่ประกอบไปด้วยเทอมและสัญลักษณ์ เพื่อแสดงความหมายแทนความคิด¹
คณิตศาสตร์จึงจรรโลงความคิดของมนุษย์ให้มีระบบระเบียบ และทาทายให้เกิดความ
คิดสร้างสรรค์ ควบคู่กันนี้วิชาคณิตศาสตร์จึงเป็นวิชาหลัก เป็นรากฐาน และเป็น
กุญแจนำไปสู่วิชาการใหญ่ ๆ อย่างมากมาย² ไม่ว่าจะเป็นวิชาทางคณิตศาสตร์
หรือทางคานส์คมศาสตร์ก็ตาม ดังจะเห็นได้จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีเป็นผลสืบเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางคณิตศาสตร์ เพราะคณิต
ศาสตร์ เป็นเครื่องมือของวิทยาศาสตร์ ส่วนทางคานส์คมวิทยาของอาศัยความรู้ทาง
สถิติ นักธุรกิจอาศัยคณิตศาสตร์ธุรกิจ นักการศึกษาใช้คณิตศาสตร์ช่วยในการวัดผล
นักภาษาศาสตร์ใช้คณิตศาสตร์วิเคราะห์เพื่อศึกษาภาษาและวรรณคดี วิชาคณิตศาสตร์
จึงมีความสำคัญทั้งในชีวิตประจำวัน และความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีและวิทยาการ

¹ยุพิน พิพิธกุล, การสอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (พระนคร:
กรุงเทพฯการพิมพ์, 2519) หน้า 1.

²สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, คำกล่าวรายงาน
ต่อประธานในการเปิดสัมมนาวิชาคณิตศาสตร์ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516)

ด้วยเหตุที่วิชาคณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญดังกล่าว การศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ทุกระดับจึงได้พยายามปรับปรุงวิธีการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาส่วนที่ได้รับความสนใจและเป็นความต้องการของประชาชนมากที่สุดคือ มัธยมศึกษา¹ ได้รับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรคณิตศาสตร์จากเดิมมาก เรียกว่าคณิตศาสตร์แผนปัจจุบัน มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ ความใหม่ในเนื้อหาวิชา และความใหม่ในวิชาการ²

ความใหม่ในเนื้อหาวิชา หมายถึง การบรรจุเนื้อหาคณิตศาสตร์ใหม่ปรับปรุงเนื้อหาเดิมให้รัดกุม และตัดเนื้อหาเก่าที่ไม่จำเป็นทิ้งไป³

ความใหม่ในวิธีการ หมายถึงความใหม่ในวิธีการแก้ปัญหา และวิธีการสอน⁴ ซึ่งการเรียนการสอนทุกเรื่อง ควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวิจาร์ณญาณ รู้จักวิเคราะห์สิ่งกระาะหข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ มีเหตุผล กิจกรรมภายในโรงเรียนต้องยึดหลักประชาธิปไตย ให้รู้จักรับผิดชอบวางตัวถูกต้องและมีเสรีภาพอย่างมีขอบเขต⁵

¹ เอกวิทย์ ฌ.ถกลาง, "แนวการปฏิรูปเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา," วารสารครูศาสตร์ 5 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2517) หน้า 5.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หนังสืออุเทศวิชาคณิตศาสตร์คณิตศาสตร์แผนปัจจุบัน ประโยชน์มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (พระนกร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2517), หน้า 2.

³ สุเทพ จันทรมศักดิ์, "คณิตศาสตร์ในปัจจุบัน," ศรีนกรินทร์สาร (ตุลาคม 2518 - มกราคม 2519) หน้า 16.

⁴ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คณิตศาสตร์แผนปัจจุบัน หน้าเดียวกัน

⁵ เอกวิทย์ ฌ.ถกลาง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

ครูทุกคนต้องการจัดการเรียนการสอนใหม่บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวแล้ว แต่บางกนยอม
 คองวิตกที่ไม่อาจทำการสอนได้ทั้งตั้งใจ ทั้งนี้เพราะเทคนิคการสอนนั้นถือ เป็นศิลปะ
 ประจำตัวแต่ละบุคคล¹

วิธีการสอนคณิตศาสตร์แต่เดิมนั้นมักใช้วิธีสอนแบบครบวงจรตลอดชั่วโมงการ
 สอน การขาดเทคนิคการสอนของครูเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้ครูเรียนเพื่อหน่วยวิชา
 คณิตศาสตร์ อุปสรรคอีกประการหนึ่งคือความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ในด้าน
 ความถนัด ความสนใจความสามารถ และอัตราในการเรียนรู้ของแต่ละคนไม่เท่าเทียม
 กัน เพื่อแก้ปัญหา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรนำการ
 เรียนการสอนรายบุคคลเขามาพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพห้องเรียน และ
 เวลาของการศึกษาในประเทศไทย

การเรียนการสอนรายบุคคล คือการจัดการศึกษาแบบเปิด (Open
 Education)² โดยใช้ระบบเทคนิควิธีและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ระบบการสอนไม่
 แบ่งชั้น (Non - graded Education) การสอนเป็นคณะ (Team Teaching)
 การสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) การสอนโดยใช้สื่อประสม (Multi
 Media Instruction) การสอนด้วยบทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed
 Instruction) และการสอนแบบศูนย์การเรียน (Learning Center)³ ซึ่งมีลักษณะ
 เป็นศูนย์รวมทุกการการสอนรายบุคคล หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ชุดการสอนตามเอกลักษณ์

¹ยุพิน พิพิธกุล, การสอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา, หน้าค่านำ

²อาภรณ์ ชาติบุรุษ, "การเรียนเป็นรายบุคคล," วารสารครูศาสตร์
 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2517) หน้า 14.

³เลขา ปิยะอัจฉริยะ, "การสอนตามเอกลักษณ์," วารสารครูศาสตร์
 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2517) หน้า 18.

การจัดการสอนวิชาคณิตศาสตร์ เป็นรายบุคคลควรจะไฉนดีเพราะว่าวิชาคณิตศาสตร์มีลักษณะเป็นนามธรรม¹ ซึ่งยากแก่ความเข้าใจ ชุ่กการสอนเป็นอุปกรณสำเร็จรูปที่ช่วยทำให้เทคนิคการสอนและกระบวนการเรียนรู้ไฉนดี² ช่วยทำให้นักคณิตศาสตร์มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น และมีผู้ทดลองใช้ไฉนดีมาแล้ว ชุ่กการสอนจึงช่วยครูที่ขาดประสบการณ์ และเทคนิคในการสอน ทั้งยังลดบทบาทและภาระของครูผู้ใดบ้าง เนื่องจากชุกการสอนมีคำแนะนำ มีอุปกรณ์ มีข้อสอบ สำหรับประเมินผลไว้ครบถ้วน ชุกการสอนช่วยผู้เรียนให้ใช้ความสามารถ ความฉันทัก การเรียนตามอัธการการเรียนของตน ทั้งยังสนุกสนานกับกิจกรรม และอุปกรณ์ภายในชุกการสอนที่ไม่ซ้ำซากอีก

เนื่องจากชุกการสอนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผูวิจัยสร้างชุกการสอนตามเอกัตภาพวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเฉียง" สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ครูผู้เห็นคุณค่า และต้องการสร้างชุกการสอนไว้ใช้รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะไฉนดีไปเป็นขอมูล เพื่อวางแผนการศึกษาระบบใหม่ในสาขาคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุกการสอนตามเอกัตภาพวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเฉียง" สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

¹ ประยูร อาษานาม, "ประสิทธิภาพของการจัดการสอนวิชาคณิตศาสตร์ เป็นรายบุคคล," ศึกษาศาสตร์ (มกราคม - เมษายน 2521) หน้า 1.

² สุนันท์ บัทมาคม, "ชุกการสอน" แผนกวิชาโศกทัศน์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520 (อักษำเนา) หน้า 2.

2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนตาม เอกัศภาพวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเฉียง" ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้
3. เพื่อศึกษาว่าชุดการสอนตาม เอกัศภาพเรื่องนี้สามารถนำไปใช้สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้
4. เพื่อส่งเสริมการสร้างชุดการสอนตาม เอกัศภาพ และนำไปใช้ให้แพร่หลาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ชุดการสอนตาม เอกัศภาพนี้ สร้างขึ้นโดยยึดหลักสูตรคณิตศาสตร์สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลัก
2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยหาประสิทธิภาพของชุดการสอนตาม เอกัศภาพ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนวัดสุทธิวรารามจำนวน 20 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารและสถาบันต่าง ๆ ที่จะนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางแก่โรงเรียนในการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู และการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของครู
3. เป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู จากการสอนแบบยี่กครู เป็นศูนย์กลาง มาเป็นการสอนแบบยี่กครูเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ชุดการสอนตาม เอกัศภาพ
4. เป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ชุ่กการสอบตามเอกัฒภาพวิชาคณิตศาสตร์ จะทำเฉพาะเนื้อหาใน เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเกี้ยว" เท่านั้น
2. ตัวอย่างประชากรจำนวน 20 คน ที่ใช้ในการทดลองวิจัยครั้งนี้ เลือกโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และถือว่ามีความรู้พื้นฐานเท่าเทียมกัน แต่ยังไม่เคย เรียบวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเกี้ยว"
3. แบบสอบก่อนและหลังการ เรียบที่นำมาใช้ทดสอบหาผลสัมฤทธิ์ทาง การ เรียบวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน มีความแม่นยำในเชิง เนื้อหาเพราะครอบคลุม เนื้อหาในชุ่กการสอบ และสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่เขียนไว้ แบบทดสอบ นี้ใช้ทดลองใช้ เพื่อวิเคราะห์ขอสอบทดลองจนปรับปรุงขอสอบก่อนนำไปใช้จริงแล้ว

สมมติฐานของการวิจัย

1. ชุ่กการสอบตามเอกัฒภาพวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง "พื้นที่รูปเรขาคณิต บนระนาบเกี้ยว" ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนคนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จะใช้สอนอย่างมี ประสิทธิภาพโดยตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 (The 90/90 Standard)
2. ชุ่กการสอบตามเอกัฒภาพนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาวิชา เพิ่มขึ้น หลังจากไคเรียนบทเรียนแล้ว

วิธีที่จะกำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวิธีการสร้างชุ่กการสอบแบบต่าง ๆ จากเอกสารทั่วไป เอกสาร จากผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ
2. ศึกษาเนื้อหาจากหนังสือแบบ เรียบและประมวลการสอน วิชาคณิตศาสตร์ ความหลักสูตรปีการศึกษา 2503 หลักสูตรโครงการมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส) และหลักสูตร สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สส.วท.) กรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ

3. แยกเนื้อหาเรื่องสั้นที่รูปเรขาคณิตบนระนาบเกี่ยวกับมุม การสอนตามเอกลักษณ์ออกเป็นหน่วยย่อย ๆ โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก จำนวน 5 หน่วย
4. กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป และ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของชุดการสอน
5. สร้างแบบทดสอบ 1 ชุดสำหรับใช้ทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดการสอน ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่พึงใจ
6. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นในข้อ 5 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 100 คน แลวนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบเพื่อเลือกข้อสอบที่ดีไว้ และแก้ไขข้อสอบที่ไม่ดี
7. สร้างชุดการสอนตามเอกลักษณ์ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้
  - 7.1 ทดลองหนึ่งต่อหนึ่ง (One-to-one Testing) เพื่อค้นหาข้อบกพร่องของชุดการสอน แลวนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่มี
  - 7.2 ทดลองกลุ่มเล็ก (Small-group Testing) ชั้น 5 คน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของชุดการสอนจากข้อ 7.1
  - 7.3 ทดลองภาคสนาม (Field Testing) นำไปใช้กับประชากร 20 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนที่สร้างขึ้น
8. ตัวอย่างประชากรในแต่ละขั้นการทดลอง ดำเนินการตามขั้นตอนของกิจกรรมดังนี้
  - 8.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
  - 8.2 ทำแบบฝึกหัด
  - 8.3 ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)
9. นำผลการทดลองนั้นมาวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อหาประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากคะแนนในการทำแบบฝึกหัดกับคะแนนสอบหลังการเรียนโดยกำหนดเกณฑ์
10. สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

ความจำกัดของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ อาจมีความคลาดเคลื่อนได้ เนื่องจาก

1. การทดลองมีเวลาจำกัด จึงต้องกำหนดระยะเวลาให้เรียนจากชุดการสอนตามเอกัตถภาพในช่วง เวลาที่ควรออกไป
2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลอง ไม่เคยเรียนด้วยวิธีใช้ชุดการสอนมาก่อน อาจยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ และวิธีการในการเรียน อาจเป็นเหตุให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง
3. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองภาคสนาม เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง (ม.ศ.1) ของโรงเรียนวิศุทธวิราราม แต่เพียงโรงเรียนเดียว จึงไม่อาจนำไปยืนยันได้ว่า ถ้านำไปทดลองกับนักเรียนโรงเรียนอื่น ๆ แล้วจะไคมผล เหมือนกับการทดลองครั้งนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุดการสอน หมายถึง ชุดอุปกรณ์สื่อประสมช่วยในการสอน ประกอบด้วยแบบเรียน อุปกรณ์ และกิจกรรมเพื่อมุ่งสอนความคิดรวบยอดหนึ่ง ๆ มีคู่มือครู หรือคู่มือนักเรียน ซึ่งเสนอแนะการเรียนการสอนให้ครูและนักเรียนทำกิจกรรมรวมกันมี 2 ประเภทคือ ชุดการสอนสำหรับครู และชุดการสอนตามเอกัตถภาพ

ชุดการสอนตามเอกัตถภาพ หมายถึง ชุดของสื่อการสอนที่มีลักษณะเป็นสื่อประสมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วยสื่อการสอนตั้งแต่ 2 ชิ้นขึ้นไป ใช้สอนความคิดรวบยอดหนึ่ง ๆ โดยอุปกรณ์ทุกชิ้นใช้สัมพันธ์กัน สื่อการสอนในแต่ละชุดจะสำเร็จรูปโดยตัวของมันเอง ผู้เรียนจะดำเนินการเรียนตามคำแนะนำที่ปรากฏอยู่ในชุดการสอนนั้น โดยศึกษาไปตามลำดับชั้นด้วยตนเองตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

สื่อการสอน หมายถึง อุปกรณ์และกิจกรรมทั่วไป ที่จะช่วยการเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามเอกัตถภาพ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน ที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเรียนตามความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของตนเอง โดยการเรียนจะดำเนินการเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกัน ไปตั้งแต่ต้นจนจบ และผู้เรียนแต่ละคนจะคงผ่านการทดสอบทุกชั้นตอน เพื่อเลื่อนระดับกับความยากของเนื้อหาขึ้นโดยไม่คงรอคอยผู้เรียนอื่น ๆ

การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการสอนที่ครูเป็นผู้สอน โดยใช้วิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ มีอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนตามสมควร ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.ศ.1) ของโรงเรียน วัคสุทิวราราม ปีการศึกษา 2521 จำนวน 20 คน

บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) หมายถึง บทเรียนที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อย ๆ สั้น ๆ เรียกว่า กรอบ (Frame) แต่ละกรอบจะบรรจุคำอธิบายและคำถามต่อเนื่องกันไปตามลำดับจากง่ายไปหายาก คำถามอาจเป็นชนิดเติมข้อความหรือชนิดให้เลือกคำตอบ และจะมีคำตอบเฉลยไว้ทุก ๆ กรอบ เพื่อให้ผู้เรียนไปเปรียบเทียบคำตอบของตน

กรอบ (Frame) หมายถึง หน่วยย่อย ๆ สั้น ๆ ที่เสนอความรู้เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันไป แต่ละกรอบจะมีหมายเลขกำกับ เพื่อบอกว่าเป็นกรอบที่เท่าไร ในตอนท้ายของแต่ละกรอบจะมีคำตอบที่เกี่ยวข้องกับข้อความในกรอบนั้น ๆ และกรอบต่อไป

บทเรียนแบบทดลอง หมายถึง วิธีการเรียนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสทดลองค้นคว้า หาเหตุผลด้วยตนเอง โดยผู้เรียนปฏิบัติตามคำแนะนำที่ให้ไว้

เกณฑ์ 90/90 หมายถึง เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดย

90 ชั่วโมง หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ เรียนจากชุดการสอน
คิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดรวม หลังเรียนหน่วยบทเรียนทั้งหมด

90 ชั่วโมง หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ หรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง
ในตัวบุคคล คิดเป็นร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียน (Post-test)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย